

Status og oppsummering av de viktigste utviklingstrekk for EUs politikkutvikling –

likestilling og ikke-diskriminering, barn- og ungdom

Petter Sørlien

Likestillings- og ikke-diskrimineringsråd ved Norges EU-delegasjon i Brussel

Sommerrapport –2011

Generelle utviklingstrekk

Den 1. mars 2011 erklærte EU-domstolen at det ikke skal være mulig å benytte kjønn som beregningsfaktor ved utstedelse av forsikringspoliser og således at Rådsdirektiv 2004/113/EC fra desember 2004, som omhandler implementering av prinsippet om likebehandling av kvinner og menn ved adgang til varer og tjenester er ugyldig. EU Kommissær Viviane Reding omtalte dette som en seier for likestillingen i Europa. Det interessante er at dommen begrunnes med at direktivet er i strid med EUs Charter for grunnleggende rettigheter. Klarere konsekvenser av EUs nye traktatgrunnlag (Lisboa traktaten 2009) vell neppe konkretiseres på politikkområdet likestilling- og ikke-diskriminering.

EU må respektere internasjonale konvensjoner

Traktaten har videre gjort EU til en juridisk person – slik at EU kan tiltre internasjonale konvensjoner – FN og Europarådet. Det vil si at Europakommisjonens politiske initiativ og forslag til nytt regelverk på fellesskapsnivå vil måtte respektere ordlyden i de internasjonale konvensjonene.

Samtidig tilbyr Europakommisjonen arenaer og møteplasser for mellomstatelig samarbeid og koordinering av arbeidet med å følge opp og implementere – eksempelvis FN-konvensjonen for personer med nedsatt funksjonsevne på nasjonalt plan. Læringsintegrasjon, utveksling av informasjon og gode erfaringer ved bruk av den åpne koordineringsmetode (OMC), basert på felles europeiske indikatorer og evidensbasert kunnskap er samarbeidsformen som benyttes.

Utvikler en arkitektur for grunnleggende rettigheter og likestilling

Det er gått halvannet år siden Barroso II Kommisjonen, et nyvalgt Europaparlament og et nytt traktatgrunnlag så dagens lys i 2009. I løpet av denne tiden har EU arbeidet med å få på plass en **arkitektur for grunnleggende rettigheter og likestilling**, samtidig som mangfold og sysselsetting av underrepresenterte grupper på arbeidsmarkedet har stått sentralt på agendaen for sysselsetting, økonomisk vekst og konkurransevne. Den nye arkitekturen er fortsatt under konstruksjon, men mye tyder på at i en union med 27 medlemmer og på politikkområder som tradisjonelt har vært forbeholdt nasjonalstaten – vil EU samarbeidet få et sterkere innslag av **læringsintegrasjon** og mellomstatelig samarbeid på politikkområder som likestillings- og ikke-diskriminering, barn- og unge, og som et komplementært instrument til den **rettslige integrasjon** der fellesskapsløsninger ikke er mulig eller ønskelig.

Europaparlamentet vil gå lenger

Europaparlamentet har benyttet seg av sin nyvunne makt (Lisboa-traktaten: medbestemmelse i beslutningsprosessen som norm) til å markere *radikale* løsninger og endringsforslag på likestillings- og ikke-diskrimineringsområdet, og som går for langt i forhold til hva medlemslandene i Rådet er villig til å akseptere. Europaparlamentets rapporter og resolusjoner tilkjenner samtidig hvilke nye politikk initiativ og regelverk, som Europaparlamentarikerne kunne ønske seg. Men det er fortsatt slik at det er Europakommisjonen som har initiativretten og monopol på å foreslå nytt regelverk og Rådet som vedtar nytt regelverk. Men vedtaket krever altså tilslutning fra Europaparlamentet.

Europakommisjonen (Barroso II Kommisjonen) har siden den tiltrådte i november 2009 presentert en rekke sektor strategier og handlingsplaner i tillegg til the Grand Strategy Europa2020- strategien, som er EUs vekst og sysselsettingsstrategi.¹ Fokus for våren 2011 har således vært oppfølging og rapportering om fremdrift i henhold til sektorstrategiene. I det følgende kommenteres nye utviklingstrekk og status for saker av spesiell relevans for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD).

EUs Strategi for likestilling mellom kvinner og men 2010-2015

Rådet vedtok 7. mars 2011 en [ny likestillingspakt for perioden 2011-2020](#). I praksis betyr dette at EUs medlemsland anerkjenner og slutter opp om Europakommisjonens likestillingsstrategi 2010-2015, og forplikter seg til å arbeide for de målsettinger og retningslinjer som strategien foreskriver på europeisk og nasjonal nivå.

Pakten oppfordrer medlemslandene og den Europeiske Union til å iverksette tiltak som:

- Eliminerer kjønnsstereotyper, sikrer likelønn for likt arbeid og fremmer lik deltagelse for kvinner i beslutningsprosesser;
- Legger til rette for økt kvalitet og tilgjengelighet for barnehager og fleksible arbeidsplasser;
- Styrker forbebygging av vold mot kvinner og beskyttelse av voldsoffre, samt fokuserer på mens og gutters rolle når det gjelder å eliminere voldsutøvelse;
- Pakten understreker dessuten viktigheten av å integrere kjønnsperspektivet i alle politikkområder også i EUs sikkerhets- og bistandspolitikk.

Likestilling i beslutningsprosesser

EU- Kommissær Viviane Reding møtte representanter for europeisk næringsliv (herunder Statoil og Kongsberg Automotive) og partene i arbeidslivet i Brussel 1. mars for å drøfte hva som kan gjøres for å øke kvinneandelen i styrer i offentlige børsnoterte selskaper med frivillige tiltak, hvor hun også oppfordret Europas børsnoterte selskap til å undertegne et opprop for "Women on the Board for Europe" innen mars 2012. Målsettingen er 30 prosent kvinnerepresentasjon i 2015 og 40 % i 2020.

Diskusjonen står mellom de som mener frivillige ordninger (**self-regulation**) er tilstrekkelig eller om lovpålagt kvotering (**regulation**) er nødvendig for å oppnå målene. Reding har i denne sammenheng

uttalt, at hun vil avvente de neste 12 månedene og gi frivillige tiltak en siste sjanse, og at hun vil iverksette lovpålagte tiltak dersom utviklingen ikke går i retning en balansert representasjon av kvinner og menn i Europas styrerom.

Interesse for norsk politikk

Europaparlamentet avholdt sin siste plenumssesjon før sommeren i begynnelsen av juli, hvor de med stort flertall vedtok en Resolusjon om kvinner i ledende stillinger i næringslivet. Resolusjonen bygger på en rapport fra Europaparlamentets likestillingskomité. Norske politikere og myndigheter har ved to ulike anledninger holdt innlegg i Europaparlamentet, og i bilaterale møter delt norske erfaringer med parlamentarikere i Europaparlamentet. Norges EU-delegasjon i Brussel merker også stor pågang med henvendelser om norske erfaringer på dette området. Henvendelsene kommer både fra EU-institusjonene, medlemslandenes permanente representasjoner og regionskontor i Brussel, samt europeiske interesseorganisasjoner.

Europakommisjonen arrangerer i Brussel 19.-20.- september en konferanse om oppfølgingen av EUs likestillingsstrategi og hvor likestilling i beslutningsprosesser vil være et av hovedtemaene. Norge er invitert til å medvirke her.

Bekjempelse av kjønnsrelatert vold

Det har lenge vært bebudet at Europakommisjonen ville legge frem en egen strategi for bekjempelse av vold i nære relasjoner. Dette har man etter hvert gått bort fra – da dette området allerede anses tilstrekkelig dokumentert og omtalt i EUs likestillingstrategi.

I stedet foreslo Kommisjonen en tiltakspakke for å bedre beskytte kriminalitetsofre i Europakommisjonen understreker ofres behov for å bli anerkjent som ofre og behandlet med **respekt og verdighet, få beskyttelse og støtte og ha adgang til domstolene og til erstatning**. For å bedre beskyttelsen for kriminalitetsofre, særlig når en person utsettes for kriminalitet i et annet land enn sitt hjemland foreslår Kommisjon **felles minimumsstandarder for kriminalitetsofre** i EU. Standarder for alle EUs ofre for kriminalitet skal sikre ofrenes behov for beskyttelse, støtte og rett på erstatning. Kommisjonen foreslår også regler for **gjensidig anerkjennelse av sivile beskyttelsestiltak**. Kommisjonen viser til at dette vil være et første viktig skritt for arbeidet for ofrenes stilling i det europeiske rettssystem. I årene framover vil Kommisjonen også arbeide for bedre europeiske regler for **erstatning til kriminalitetsofre**, særlig for å sikre rett til erstatning for kriminalitet som skjer i utlandet. For å gi **trafikkofre** mulighet til erstatning i et annet EU-land vil Kommisjonen også vurdere lovvalgsreglene (Rom II forordningen), slik at en kan basere seg på de tidsfrister som gjelder i offerets hjemland.

De to regelsett som ble presentert nå er;

Ett direktivforslag – med **minimumsstandarder for kriminalitetsofre** presenterer standarder for å ivareta ofre i de ulike nasjonale rettssystemer. Minimumsstandarder skal sikre at; ofre behandles med respekt av politi, påtalemyndigheter og domstoler, som er trent i dette, ofre sikres forståelig informasjon om rettigheter og saken, ofre sikres rett til å delta i prosessen og rettsaken om ofret ønsker og beskyttelse av ofre under etterforskning og under rettsaken.

Ett forslag til **forordning om gjensidig anerkjennelse av sivilrettslige beskyttelsestiltak**. Forordningen skal sikre at voldsofre (f.eks. ofre for vold i hjemmet) fortsatt kan regne med at beskyttelsestiltakene vil kunne gjelde i et annet EU-land om offeret flytter. Et tilsvarende instrument

om gjensidig anerkjennelse av straffeprosessuelle beskyttelseiltak er til forhandling i Rådet og EP siden 2010.

Direktivforslag til minimumsstandarder for kriminalitetsofre kan leses [her](#).

Direktivforslag for gjensidig anerkjennelse av sivile beskyttelseiltak leses [her](#).

Kommisjonens meddelelse kan leses [her](#).

Videre har EU-kommissær Viviane Reding gjort bekjempelse av kjønnslemlestelse til en av sine merkesaker både i og utenfor Europa. Europaparlamentets likestillingskomité har også laget sin [rapport om emnet](#) og behovet for handling på fellesskapsnivå og nasjonalt nivå, og som [ble vedtatt \(resolusjon\)](#) av Europaparlamentets plenumsesjon i Strasbourg 5. april.

Også i EUs eksterne dimensjon – herunder bistandspolitikk og menneskerettighetsdialog med tredjeland – forhandlinger om opptak av nye medlemmer og naboskapspolitikken øst- og sør- over-reflekteres målsettingen om bekjempelse av vold mot kvinner.

Norge deltok, som observatør, i embetsgruppen (Brussel 20. mars) som drøftet oppfølgingen av ["EU Plan of Action on Gender Equality and Womens Empowerment"](#), 2010-2015.

Status for svangerskapsdirektivet og ikke-diskrimineringsdirektivet

Ungarns EU-formannskap hadde sentrale direktiver på sin dagsorden – svangerskapsdirektivet og ikke-diskrimineringsdirektivet. Det Ungarske EU-formannskapet presenterte fremdriftsrapporter for hvert av direktivforslagene på EPSCO-Rådsmøtet 17. juni. Motargumentene er de samme som før- og begrunnes først og fremst i at Europakommisjonen på disse områdene (deler av direktivforslagene) beveger seg inn på områder som tradisjonelt er (og fortsatt bør være) forbeholdt den enkelte medlemsstat (subsidiaritetsprinsippet), og at gitt de finansielle krisetider med skarpe krav til økonomiske innstramming av de offentlige budsjetter – blir direktive(t)ne for dyrt å gjennomføre.

Strid om svangerskapsdirektivet

Europaparlamentets bud på direktivene skaper også strid. Litt forenklet kan vi si at Europaparlamentet anser svangerskapsdirektivet for å være et "likestillingsdirektiv" hvor også pappapermisjon bør omfattes. EU-kommissær Viviane Reding sier nei, og at dette først og fremst er et "helsedirektiv i mors interesse." Europakommisjonen har foreslått å øke svangerskapspermisjonen til fra 14-18 uker, mens parlamentet ønsker 20 uker. Både Kommisjonen og EUs medlemsland avviser parlamentets forslag, som utgangspunkt for forhandlinger. Flere ministre på EPSCO-møtet 17. juni mente at Europakommisjonen burde trekke direktivforslaget om svangerskapspermisjon tilbake.

Diskrimineringslov med uviss påvirkning på nasjonal lovgivning

Ikke-diskrimineringsdirektivets krav om "universell utforming for personer med nedsatt funksjonsevne" – koster for mye i følge flere EU-medlemsland. Enkelte store land har allerede vært igjennom arbeidskrevende prosesser for å få på plass en omfattende nasjonal diskrimineringslovgivning (også utenfor arbeidslivet) og det er usikkerhet om hvordan en altomfattende diskrimineringslov (som omfatter alle diskrimineringsgrunnlag) på europeisk fellesskapsnivå vil virke inn på den nasjonale lovgivning.

For en status for direktivene, se fremdriftsrapportene fra juli 2011:

[Progress report Maternity directive](#)

[Progress report Anti-Discrimination directive](#)

Direktivene:

- COM(2008) 637 - [Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 92/85/EEC on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health at work of pregnant workers and workers who have recently given birth or are breastfeeding](#)
- COM(2008) 426 - [Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation](#)

EUs programsamarbeid – likestilling og ikke-diskriminering

Europakommisjonen har sendt ut en rekke offentlige høringer om innretningen av EU-programmer etter 2013. Den generelle trenden synes å være at antallet programmer skal reduseres. Det drøftes også om en del av programaktivitetene og ressursene herfra burde overføres til de Europeiske sosial fondene (ESF-strukturfondene). Det gjelder særlig i forhold til PROGRESS-programmet. Det er dog meget sannsynlig at "likestillings- og ikke-diskrimineringsområdet" vil bli flyttet fra nåværende PROGRESS (DG Employment) og blir å finne i et eget program for grunnleggende rettigheter, hvor også det nåværende Daphne III programmet inngår, og således under EU-Kommissær Viviane Reding i DG Justice. Det er også en generell forventning om at programmene vil bli mer operasjonalisert og sentrale i forhold til den åpne koordineringsmetoden (OMC). Dette gjelder også for politikkområdet barn og unge.

Barne- og Ungdomsområde

Det er allerede klart at aktivitetene under EUs Program Aktiv Ungdom vil bli integrert i et nytt Utdannings og ungdomsprogram – Education Europe: Education, Training, Youth and Sport – etter 2013.

"Ungdom på vei" – er et av de såkalte flaggskipsinitiativene EUs vekst- og sysselsettingsstrategi EU2020. Også her har arbeidet og prosessene vært konsentrert rundt oppfølging av EUs ungdomsstrategi og etablering av felles europeiske indikatorer for ungdom og ungdomsarbeid.

Europakommisjonen vedtok i februar 2011 en [agenda for barns rettigheter](#) og bygger på FNs barnekonvensjon. Målet for Europakommisjonen er å gjøre barnepolitikk (i tråd med Lisboa-traktaten 2009) til en del av EUs grunnleggende rettigheter. Tiltakene er sektorovergrepene og berører fattigdom, vern og sikkerhet. Også på dette feltet er det snakk om læringsintegrasjon – i form av utveksling av gode eksempler og erfaringer med utgangspunkt i den åpne koordineringsmetoden (OMC).